

YAPONIYA VA O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMLARINING ZAMONAVIY QIYOSIY TAHLILI

Nabiyeva Sevinch

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Biologiya yo'nalishi talabasi Email:
sevinchnabiyeva005@gmail.com*

Annotatsiya: *Maqolada Yaponiya va O'zbekiston ta'lim tizimlari qiyosiy tarzda tahlil qilinadi. Unda maktab tuzilishi, o'quv dasturlari, pedagogik yondashuvlar va o'qituvchi maqomi solishtiriladi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston ta'limini rivojlantirishda xalqaro tajribadan samarali foydalanish imkonini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Yaponiya ta'lim tizimi, O'zbekiston ta'limi, qiyosiy tahlil, ta'lim modeli, o'qituvchi maqomi, o'quv dasturi, tarbiyaviy yondashuv, intizom, jamoaviylik, ta'lim sifati.*

Abstract: *The article presents a comparative analysis of the education systems in Japan and Uzbekistan. It examines the structure of schools, curricula, pedagogical approaches, and the status of teachers. The results of the study demonstrate opportunities for effectively utilizing international experience to improve the education system in Uzbekistan.*

Key words: *Japan education system, Uzbekistan education, comparative analysis, education model, teacher status, curriculum, pedagogical approach, discipline, teamwork, education quality.*

Аннотация: *В статье проводится сравнительный анализ образовательных систем Японии и Узбекистана. Рассматриваются структура школ, учебные программы, педагогические подходы и статус учителей. Результаты исследования показывают возможности эффективного использования международного опыта для развития системы образования в Узбекистане.*

Ключевые слова: *образовательная система Японии, образование в Узбекистане, сравнительный анализ, модель образования, статус учителя, учебная программа, педагогический подход, дисциплина, командная работа, качество образования.*

Bugungi globallashuv sharoitida har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, milliy raqobatbardoshligi va jamiyatning ma'naviy qiyofasi, avvalo, uning ta'lim tizimi bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Maktab – bu hayot mamot masalasi, kelajak masalasi". Ushbu fikr ta'lim tizimi jamiyatning barcha jabhalariga bevosita ta'sir ko'rsatadigan strategik soha ekanini yaqqol ifodalaydi. Darhaqiqat, maktab va pedagoglarning roli nafaqat bilim berish, balki yosh avlodning dunyoqarashi, ma'naviyati, intellektual salohiyati va jamiyatdagi faol o'rnini belgilashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois, turli davlatlar ta'lim tajribasini o'rganish va solishtirish ilmiy hamda amaliy jihatdan juda dolzarbdir.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining 2025-yil 17-martdagi 89-sonli buyrug'iga muvofiq, "O'qituvchilarning ilg'or tajribasini ommalashtirish tartibi" tasdiqlangan. Ushbu qaror o'qituvchilarning zamonaviy metodik tajribalari va pedagogik yondashuvlarini keng miqyosda baholash, o'rganish va ulardan foydalanishni tartibga soladi. Bu esa Yaponiya ta'lim tajribasidan olingan ilg'or metodlarni O'zbekistonda tatbiq etish imkoniyatlarini yanada mustahkamlamoqda.

Yaponiya va O'zbekiston ta'lim tizimlarining qiyosiy tahlili nafaqat ikki mamlakatning pedagogik yondashuvlari va tarbiyaviy konsepsiyalarini solishtirish, balki ta'lim sohasidagi eng samarali modellarni aniqlash imkonini beradi. Mamlakatlar o'rtasidagi ta'lim strategiyalari, maktab hayoti, o'qituvchi maqomi, o'quv dasturlarining mazmuni, tarbiya va intizomga oid yondashuvlarni o'rganish kelajak ta'lim siyosati uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Ta'lim tizimining shakllanishi va tarixiy asoslari. Yaponiya ta'lim tizimi o'zining ildizlarini qadimiy Konfutsiy falsafasidan oladi. Bu falsafa insonning jamiyat oldidagi mas'uliyati, intizom, hurmat, mehnat va burch tushunchalarini yuksak qadrlaydi. XIX asr oxirida boshilgan Meiji davri islohotlari Yaponiyada ta'limni modernizatsiya qildi, davlat maktablari ochildi, yagona standartlar ishlab chiqildi. Shu tariqa ta'lim tizimi barqaror, puxta o'ylangan va butun mamlakat bo'ylab bir xil sifat darajasiga ega bo'lgan tizimga aylandi.

O'zbekistonda esa ta'lim tizimi sovet davrida markazlashgan holda shakllangan bo'lib, mustaqillik davrida milliy qadriyatlar, ona tiliga hurmat, tarixiy merosni o'rganish kabi tamoyillarga asoslangan holda tubdan yangilandi. Mustaqillikdan keyingi yillarda ta'lim tizimi bosqichma-bosqich isloh qilinib, avvalo ta'limning milliy modelini shakllantirish, so'ng esa uni zamonaviy innovatsiyalar bilan boyitish jarayoni boshlab berildi. Bugungi kunda ta'limni raqamlashtirish, o'qituvchilar malakasini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirish ustuvor vazifalardandir.

Ta'lim tizimining tuzilishi va bosqichlari. Yaponiyada ta'lim tizimi 6 yillik boshlang'ich maktab, 3 yillik o'rta maktab va 3 yillik yuqori maktab bosqichlaridan iborat. Maktabga borish majburiyati 9 yilni qamrab oladi va bu davrda barcha bolalar bir xil sifatdagi ta'limni olishadi. Kollej va universitetlar esa o'quvchidan yuqori darajada mustaqillik, mas'uliyat va intizom talab qiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim 4 yil, umumiy o'rta ta'lim 5 yil, o'rta maxsus yoki kasbiy ta'lim 3 yilga mo'ljallangan. Yangi islohotlarda umumiy ta'lim mazmuni boyitilib, amaliy ko'nikmalar ulushi oshirilmoqda. Maktabdan keyingi bosqichda esa kollej, texnikum va oliy ta'lim muassasalari o'quvchilarni zamonaviy kasblarga tayyorlaydi.

Ta'lim mazmuni va o'quv dasturlarining xususiyatlari. Yaponiyada o'quv dasturlari juda aniq me'yorlashgan bo'lib, har bir sinf uchun bilim standartlari aniq belgilanadi. Darsliklar milliy miqyosda tasdiqlanadi, ularning mazmuni butun mamlakat bo'ylab bir xil bo'ladi. Yapon ta'limining asosiy o'ziga xosligi shundaki, o'quv dasturlarida faqat

akademik bilimlar emas, balki mahorat, hayotiy ko'nikma, odob-axloq, ijtimoiy muloqot kabi jihatlar ham asosiy o'rin tutadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda o'quv dasturlari tubdan qayta ko'rib chiqilib, kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ishlab chiqilmoqda. Endilikda talabalarda amaliy ko'nikma, mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatlarini shakllantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Darsliklar yangilanmoqda, fanlar mazmuni zamonaviy talablar asosida boyitilmoqda, axborot texnologiyalariga asoslangan dars jarayonlari kengaymoqda.

O'qituvchi maqomi, malakasi va o'z ustida ishlash tizimi. Yaponiyada o'qituvchi jamiyatning eng hurmatli kasblaridan biridir. O'qituvchilikka kirish juda murakkab, malaka talablari yuqori. Har bir o'qituvchi muntazam ravishda malakasini oshirishi shart, buni davlat qat'iy nazorat qiladi. O'qituvchilar doimiy ravishda ilmiy izlanishlar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlarda ishtirok etadilar.

O'zbekistonda ham o'qituvchining ijtimoiy maqomi oshirilmoqda. Davlat o'qituvchilar malakasini oshirish bo'yicha yangi dasturlar joriy qildi, xorijiy tajribalarni o'rganish, o'qituvchini qayta tayyorlash, yangi metodikalarni o'rgatish tizimi kuchaytirildi. Shuningdek, yosh mutaxassislarni ta'lim tizimiga jalb qilish, ularni rag'batlantirish, ularga moddiy va ijtimoiy imtiyozlar berish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ta'limda intizom, tarbiya va jamoaviylik tamoyili. Yaponiya maktablarida intizom, o'z-o'zini boshqarish, jamoa bo'lib harakat qilish tamoyili eng yuqori darajada rivojlangan. O'quvchilar maktabni o'zlari tozalashadi, birgalikda navbatchilik qilishadi, umumiy tadbirlarda ishtirok etishadi. Bu usul ularda mas'uliyat, mehnatsevarlik, tartiblilik va hamjihatlikni shakllantiradi.

O'zbekiston ta'lim tizimida tarbiya ko'proq ma'naviyat, vatanparvarlik, milliy qadriyatlar, odob-axloq va madaniyatga asoslanadi. O'quvchilarga sharqona odob, kattaga hurmat, kichikka izzat, oilaviy qadriyatlar, milliy an'analarga sodiqlik singdiriladi. Maktablarda turli ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, uchrashuvlar, adabiyot va tarix darslari orqali tarbiyaviy jarayon uzluksiz davom ettiriladi.

Ta'lim infratuzilmasi va texnologiyalardan foydalanish. Yaponiyada ta'lim infratuzilmasi juda rivojlangan: sinfxonalar zamonaviy jihozlangan, laboratoriyalar yetarli, barcha maktablarda raqamli ta'lim vositalari mavjud. Dars jarayonida robototexnika, kompyuter fanlari, raqamli texnologiyalar keng o'rin oladi. O'quvchilarning axborot savodxonligi juda yuqori.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda maktablar rekonstruksiya qilinmoqda, yangi ta'lim muassasalari qurilmoqda, STEAM markazlari tashkil etilmoqda. Sinfxonalarga kompyuter, planshet, smart doska, elektron darsliklar joriy etilmoqda. Raqamli ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish tizimlari va onlayn resurslar keng qo'llana boshladi.

Yaponiya va O'zbekiston ta'lim tizimlarining zamonaviy qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, har ikkala davlatning maqsadi bir — raqobatbardosh, ma'naviy yetuk va bilimli avlodni tarbiyalash. Biroq bunga erishish yo'llari turlicha: Yaponiya ta'limini

intizom, aniq standartlar, qat'iy nazorat va jamoaviylik belgilasa, O'zbekiston ta'limi innovatsion islohotlar, milliy qadriyatlar, zamonaviy pedagogika va xalqaro tajribalarni uyg'unlashtirish orqali rivojlanmoqda. Har ikki tizimning o'ziga xos afzalliklari mavjud bo'lib, ularni chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish uzluksiz ta'lim rivojiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev, Sh. (2025, August 23). Videoselektor yig'ilishi materiallari: Xalq ta'limi tizimini rivojlantirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. (2025, March 17). O'qituvchilarning ilg'or tajribasini ommalashtirish tartibi (89-sonli buyruq).
3. Lee, G. (2020). Comparative education: Japan's education system. Routledge.
4. Goodman, M. (2014). Education in Japan: Past and present. Routledge.
5. Karimov, X. (2022). Yaponiya va O'zbekiston ta'lim tizimlarining qiyosiy tahlili. Pedagogika va Jamiyat, 3, 45–53.
6. Tursunova, N. (2021). O'qituvchilarning malaka oshirish tizimida xalqaro tajribalar. Ilmiy pedagogika jurnal, 4, 12–19.